

A szocialista esztétika feladatai

ÍRTA FÖLDES MIHÁLY

(Fejezet a szerző „Az esztétika időszerei kérdései” című kiadatlan tanulmányából.)

A szocialista esztétika épügy, mint a szocialista pszichológia és erkölcsan, általánosságban véve még *kiépítetlen tudomány*. Megalapozására történtek ugyan különböző kísérletek, főleg ami az egyes részletkérdéseket illeti, de a munkásosztály kenyérharca, küzdelme a létfeltételek megjavításaért: sok tekintetben anakronizmussá tette az esztétikai természetű vizsgálódásokat. A tárgy szociológiai fontosságát egyébként Marx ismerte föl elsőnek. Nagyobbszabású irodalmi bírálatot szándékozott írni Balzac munkásságáról, amelyben bizonyára kifejtette volna a szocialista esztétika és műkritika alapelveit is. Marx e szándékának megghiúsulása örök vesztesége a szocialista esztétikai irodalomnak.

A Marx utáni szocialista teoretikusok, amint rámutattunk már, elsőrendűbb jelentőségű kérdésekkel foglalkoztak. Főfeladatuk a mozgalom gazdasági és politikai megerősítése, az általános érvényű és jelentőségű ideológia kiépítése és terjesztése volt. Az esztétika, továbbá a művészet mozgástörvényeinek vizsgálata szükségképpen a háttérbe szorult. Az ilyen irányú szükséglet azonban — egyenes arányban a proletárművészet fejlődésével — egyre határozottabban jelentkezik.

A történelmi fejlődés során új embertípus, a „szocialista” keletkezett. Ez az új ember meghaladott állapotban magában foglalja a megelőző társadalmi korszakok magasabbrendű embe-reinek jótulajdonságait is. Politikailag aktív, otthonos a tudományokban és szereti a művészeteket. Erkölcsé a hitvallókéhoz hasonlóan puritán, humanizmusa Goethe Faustját mintázza és végül materialista a szó — ideális értelmében.

Ez az új embertípus *megbírálja és értékeli* a körülötte folyó jelenségeket, következetesen leméri gyakorlati súlyukat és teszi mindezt a lehető legnagyobb objektivitással. Az sem baj, ha egyes területeken az objektivitásra törekvő szubjektív vélemények összeütköznek, mert végeredményében *objektív igazságok az egymásnak ellentmondó szubjektív vélemények küzdelméből jönnek létre*. Alapvető fontosságú tétele ez a demokratikus szocializmusnak.

Ez a tanulmány is csak egyike az efajta szubjektív véleményeknek és így a szerző sem csalahatalanságot, sem megföllebbezhetetlenséget nem követel magának, sőt *szempontjainak elfogadásánál a legnagyobb óvatosságra inti olvasóit*. Lényeges az, hogy beszéljünk a tárgyról, keressük az igazságot és iparkodjunk megszüntetni azt a bosszantó anarchiát és tájékozatlanságot, ami ezen a téren lépten-nyomon tapasztalható.

Miután az első fejezetben („Az esztétikáról és fejlődésről általában”) és a második fejezetben („A polgári esztétika”) tisztáztunk néhány kérdést, most a *szocialista esztétika* problémáit kell elemeznünk. A szerző a *szocialista esztétika legelső feladatának*

bőző társadalmi korszakok tudománya, művészete, erkölce sib. végeredményben egymáson keresztül, egymásból fejlődik mind magasabb fokra és mindegyik magában foglalja az előzőt meghaladott állapotban. *A szocialista esztétika tehát nem áll merev oppozícióban a polgári esztétikával*, nem zárkózik el a már elért eredmények elől. A szocialista esztétika a polgári esztétika nagy eredményein fejlődik tovább, úgy hogy feloldja elődjének ellentmondásait, magasabb egységbe foglalja az objektív igazságokat és így biztosítja további fejlődését.

Az előbbieken (második fejezet) a polgári esztétika főadataira már rámutattunk. Idéztük a polgári esztétika legkiválóbb képviselőit és centrális problémáikat így állapítottuk meg, hogy *a polgári esztétika legfontosabb problémája a szép és a szépézés filozófiájának tökéletesítése*. Rámutattunk, hogy a kezdeti tapogatózások után *Kant* elmélete („szép az, ami érdek nélkül tetszik”) vált uralkodóvá, bár ez az elmélet a polgári esztétikában *különböző szövegezésben* jelenik meg. E tényt eléggé megmagyarázza a filozófiai idealizmus, amely végeredményben valamennyi polgári esztétikus kutatási módszere.

Kantnak az a zseniális meglátása, hogy nem a szépet magát, hanem az ember ítéleteit a *szépről* kell megvizsgálni, tudományosan elemezni: alapjában véve helyes. Helytelenné akkor válik, amikor az embert mint „abszolút” lényt fogják föl, holott „az ember” csak ember (idézójel nélkül) és szerteágazóan *relatív*. Relatív abban az értelemben, hogy nem elszigetelt, önmagában egyedülálló (individuum), hanem meghatározott része annak az egésznek, amit társadalomnak (kollektívum) nevezünk. Jól értsük meg: ezen a ponton támad szörnyű szakadék a szemünk előtt maradó két világ között. Az egyes ember tehát, amellet, hogy *teljes mértékben individuum*, ugyanakkor *kollektív lény is*, akinek külső és belső (fizikai és szellemi) életkörülményeit a társadalmi létezés bonyolult kölcsönhatásai szabják meg.

Az egyes ember tehát — osztály társadalomban, passzívan vagy aktívan — szűkebb közösségének, osztályának gondolat- és érzésvilágában él, azaz, a szóban lévő feladatra vonatkoztatva ezt az igazságot: ízlésítéleteiben feltétlenül e meghatározott tényezők hatása alatt áll. De nem csupán „determinált” körülmények között, hiszen legsajátosabb viszonyainak nemcsak *terméke*, hanem egyben *alakítója* is.

Fenntartás nélkül elismerjük, hogy a csak *logikai-fogalmi* gondolkozás és legmagasabb kiteljesedése, a *filozófiai idealizmus* áttekinthetetlen útvesztőnek, badar értelmetlenségnek tekinti ezt a szemléletet. Éppen ezért az „abszolút” embernek „abszolút” (minden más embertől független) érzéseket és gondolatokat tulajdonít, ami döntően befolyásolja a szépről és a művészetről való fogalmát, meghatározását. Ez a magyarázata annak, hogy a polgári esztétika *a helyes alapelvek* ellenére *helytelen végeredményre* lyukad ki, amikor a *szépet* abszolútnak nyilvánítja, ami *érdek nélkül* tetszik.

Rámutattunk arra is, hogy a polgári esztétika második nagy feladata *a művészet lényegének, társadalmi szerepének, keletkezésének és fejlődésének megállapítása*. A helyes részeredmények itt is helytelen végeredménybe torkolnak, mert a keletkezés, fej-

lődés és magasabb rendű eredmény a filozófiai idealizmus (szellem-történeti módszer) bábasága mellett jön világra. Ez a bába pedig (itt szinte hallani vélem a sarlatánok felhördülését és viharos ellentmondását) jólfésültsege, „frekvenciája” és előkelő összeköttetései ellenére — kontár, aki a gyereket a mosdóvízzel együtt kilódítja.

A polgári esztétika a művészetet végeredményben a társadalmi lét fölött álló, önálló életű, önmagában lévő, önmagáért létező szellemvilágnak tekinti, amely, ha időnként naturalisztikus, vagy realiztikus köntöst (álarcot) öltve leereszkedik is a hétköznapokhoz, lényegében *a* mindenekfölött való, örök Ideák gyermeke és akkor igazán nagy, ha teljes mértékben megtisztítja önmagát a földi salaktól.

Kár lenne most itt kitérni a *'lart pour l'art* művészet és esztétika csódjének ecsetelésére. A túloldalalon állókat a legragyogóbb fejtegetés sem győzi meg — osztály gondolkozásuk áthághatatlanul magas kőfala miatt. Még teljesebb azonban a polgári esztétika csódje a harmadik nagy feladatnál, *az értékmérő felállításánál*.

A polgári esztétika kétségtelenül képtelennek bizonyult arra, hogy fölállítson egy *általános érvényű* esztétikai értékmérőt, más szóval, hogy megteremtse az *objektív műbírálatot*. A polgári esztétika (elismerjük: logikusan és következetesen önmagához) — főlényes grimaszt vág, és tagadja az ilyen tárgyilagos és általános érvényű értékmérő felállításának lehetőségét. Az „ízlések különbözőségéről”, a „művészek egymástól különböző” zsenijéről stb. beszél és megállapítja, hogy a művészet sokkal titokzatosabb, sokkal hatalmasabb valami, hogysen mérlegre tehető volna. Nemcsak az egyes művészek, hanem a műalkotásokat élvező egyes emberek (a társadalom csupa „egyes” emberekből áll) is különböznek egymástól, természetes tehát, ha az értékítéletek is összehangolatlanul különböznek.

Ez a főoka annak, hogy a polgári esztétika mint műbírálattól oly végtelenül sekélyes. Egyszerűen a szubjektív tetszés, vagy nem-tetszés megnyilatkozása és fogalma sincs arról, hogy *értékelni általános érvényű normák szerint is lehetséges*. Ehhez azonban szocialista módjára kellene gondolkozni, ami époly kevéssé uniformis gondolkozás, mint ahogy a szocialista embertípus sem széria-ember.

Mert mit bizonyít az „egyes” ember „különböző” ízlésítélete? Bizonyítja azt, hogy *az egyes műalkotások tartalma, azaz a benne kifejezett gondolat és érzésvilág egyes emberek vágyaival, törekvéseivel, legsajátabb életlátásával találkozik, másokéval nem*. Miért nem! Azért, mert a legzseniálisabb művész (forma) ópúgy társadalmi lény, épúgy a társadalmi viszonyok terméke és formázója, (tartalom), mint a többi ember, csupán nála a tartalom és a forma egysége a műalkotásban realizálódik. Ezt — bizonyos töredékvonatkozásban — a polgári esztétika is elismeri, amikor azt mondja, hogy a művész mindig a saját korátfejezi ki (még akkor is, ha például történelmi regényt ír). A szocialista esztétika szerint a művész nemcsak korának, hanem ezen belül osztályának gondolat- és érzésvilágát is vetíti (passzívan: pártszempontok kihangsúlyozása nélkül, vagy aktívan: pártszempontok kihangsúlyozásával). Ez az út azonban járhatatlan a polgári eszt-

tétika számára, mert az „osztály szempontok zavarosába vezet”, amelynek mélyén az uralkodó létforma sírgödre tátong.

A polgári esztétikának, mint *általános érvényű, tárgyilagos értékelő tudománynak* mindezekon túl is van egy igen erős kerékkötője. Az azonos (neki tetsző) világszemlélet alapján álló műalkotásokat nem tudja helyesen értékelni — bár erre kétségtelenül képes lenne. Az árutermelő társadalom *versenyszelleme*, a „márkázott”, ügyesen adjusztált cikkek tekintélye, azaz az *üzleti szempont* ebben is megakadályozza. A polgári esztétikus époly „szabad” ember, mint bármelyik bérmunkás. Kiadója van és olvasóközönsége. Áruját — értsd: bírálatát — el kell adnia, ha élni akar. Ezenfelül hatalmas erejű tényező a *klikk-érdek* is, amelyet védenie, vagy támadnia kell, aszerint, melyikhez tartozik. Lealázó kompromisszumok keletkeznek így, amelyek elől nincs menekvés (legkevésbé a napilapok hasábjain nincs).

Más oldalát tekintve a kérdésnek, a polgári művész rendszere szerint a legerőteljesebb érzelmi kifejezője a polgári individuumnak, az „abszolút” embernek, amely szent és sérthetetlen. A polgári művész képtelen elviselni a *tárgyilagos* bírálatot, ha ez más művészekkel szemben aláértékeli. Az alá ért ékelő kritika elleni védekezés hozza létre az egyes „klikkeket”, amelyek a véd- és dacszövetség alapján „kritika orvé alatt” dicsérnek, vagy ócsárolnak. Az elsőség *látszatáért* (az áru kelendőségének előmozdításáért) és nem a *valóságos* elsőségért folyik itt a küzdelem, így sülyed a „tárgyilagos műbírálat” a kiadó reklámjává.

Mindezek lehetlenné teszik a valóban objektív kritika kialakulását, a kísérleteket pedig „extravagancia” módjára kezelik és kíméletlenül nevetségessé teszik. De még ha elszórtan akadnak is komoly kritikusok, tevékenységük mindaddig meddő marad, amíg igazságaik nem válnak közkeletűvé. Sokkal könnyebb az igazságot fölfedezni, mint azt széles síkon, teljes terjedelmében érvényesíteni.

A szocialista esztétika további feladatát illetően a kutatás két irányban terjedhetne ki. A polgári esztétika feladatköréhez hasonlóan foglalkozhatna a *szép* lényegével, sajátosságaival, általános érvényű törvényszerűségeivel és kutathatná a művészet lényegét, társadalmi (szociológiai) jelentőségét és értékelő módját.

A szocialista esztétika azonban nem vállalkozhatik a *szép* általános érvényű filozófiai meghatározására, vagy ilyen irányú esztétikai normák felállítására, mert a „szép” — a szocialista felfogás szerint — nem önálló, koroktól, osztályoktól, emberektől „független” fogalom, hanem szerves része a művészetnek. Művészet nincs „szép” nélkül és „szép” nincs művészet nélkül. Kölcsönösen feltételezik egymást, csak együttesen léteznek, születnek, kivirágznak és elmúlnak. Nem foglalkozunk tehát külön a „szép”-pel, bár a kísértés igen nagy. Ha *Kant*-hoz hasonlóan a szocialista esztétika is ragaszkodnék az „abszolút” meghatározásokhoz, a *Kant*-féle tételnek éppen az ellenkezőjét mondhatná ki: *Szép az, ami érdekből tetszik.*

A szép és a szépézés — mondtuk már — elválaszthatatlan a társadalmi ember gondolat- és érzelmvilágától. Ezért a szép és a szépézés csupán a társadalmi tudattartalom egy meghatározott, speciális funkciója, (amely csak a művészetrel való kapcsolatában

létezik. A kettő egysége viszont az ember tökéletesedési vágyának szolgálatában áll és ennek valóságos, vagy képzelt átélését mozditja elő. Annak magyarázatát, hogy az egyes műalkotások miért tetszenek, vagy nem tetszenek, ezek után nem nehéz meghatározni. Már Kant rámutat az emberek művészi ízlésének különböző voltára és arra, hogy a legokosabban megszerkesztett szabályok sem tesznek széppé valamely műalkotást azok részére, akiknek a műalkotás egész egyszerűen: nem tetszik. A tetszés vagy nem-tetszés ítéleteket osztálytársadalomban mindig az ítélő osztályhelyezete szabja meg.

Természetesen az azonos osztályhelyzetű emberek ízlése, tetszése vagy nem-tetszése sem egyforma. Az ítélő műveltsége, erkölcsi színvonala, temperamentuma, kora, egészségi állapota stb. jelentősen befolyásolják a műalkotás nyomán keletkező szépérzést és a reávonatkozó ítéletet. A szépérzés — a szép helyett ezt a konkrét fogalmat kell használnunk — éppen ezért társadalmi eredetű, állandóan változó, fejlődő, kisebb egységeiben is végtelenül relatív társadalmi jelenség. Lényegében csak történelmi fejlődésén keresztül ismerhető meg és fogható fel.

A polgári esztétika különböző ágai (filozófiai esztétika, empirikus esztétika, genetikus esztétika, biológiai esztétika, műélvezés esztétikája stb.) a szocialista esztétikával ellentétben, nemcsak önálló létet biztosítanak a „szép”-nek, hanem osztályozzák is. Külön *művészi* és külön *természeti szépről* beszélnek, ami az első pillanatra fölöttébb valószínűnek és helyesnek látszik. Azok, akik az „abszolút” szépet *természeti* és *művészeti szépre* bontják, bőségesen felfegyverezik magukat érvekkel. Hivatkoznak a „szép” naplementére, a „szép” virágoskertre, a „szép” őszre (mindenféle rendű és rangú poéták örök témájára). Lelkes szavakkal dicsőítik a „zordon hegyek szépségét”, a szép nő „szépségét”, az anyaság és az ifjúság „báját”, ami mind-mind gyönyörködtet, mert *szép*.

Kérdezzünk meg egy ilyen ár adózót, miért tartja szépnek a természetet! Ha ura a szónak, akkor azt mondja: Szép a természet, mert érdek nélkül tetszik. Vagy: Tetszik, mert érdek nélkül szép. Ebből azután nem enged még akkor sem, amikor felfedjük előtte, hogy a vadember például nem találja szépnek a természetet. Tetoválja magát, mesterségesen eltorzítja a tagjait (ajaknégerek) és 'különféle „szép” maskarákat ölt magára. Módosítja a „rút” természetet. Miért? Hasonló előfordul a parasztembernél is. E sorok írója parasztemberekkel beszélgetett egy „szép” naplementekor és mikor megkérdezte társait, mit szólnak az ég remek vörös színeihez, azt mondták, szél lesz holnap, nem lehet lucernát vetni. A „szép” naplementét egyáltalán nem találták szépnek, sőt rossz ómenként nehezedett holnapjukra.

Ezek a példák, bármennyire is úgy tűnik fel, nem az érdeknélküli tetszés elvét igazolják. Azok a gyönyörérzetek, amelyek a művészetten kívül, attól függetlenül keletkeznek és hatnak, éppen közvetlen élettani, vagy pszichológiai természetük miatt *nem az esztétikát*, hanem a *biológiát*, vagy a *pszichológiát* illetik. A szocialista esztétikának határozott különbséget kell tennie gyönyörérzet és gyönyörérzet között. A szép természet, a szép nő, a szép naplemente stb. valóban megragadja a fogékony embert, ez a szép azonban elsősorban biológiai eredetű, a közvetlen életfunkcióktól

függő jóérzés. Társadalmi visszahatása másodlagos. A művészettel (kapcsolatos gyönyöreidet elsősorban társadalmi termék, visszahatása maga is társadalmi jelentőségű — és csak azután biológiai (jó közérzet).

A szocialista esztétika a szépet csak a művészettel való összefüggésében vizsgálhatja, így pedig a szép elveszti abszolút önállóságát és új fényben jelenik meg. Ilyképpen most már a műalkotásokból kell kiindulnunk. *Minden műalkotás csakis azok számára válik széppé, akiknek vágyait megtestesíti, legalább gondolati úton kielégíti.* Minden művészi termék szépségének forrása a szubjektív, de gondolat- és érzés világában társadalmilag meghatározott ember vágya, tudatos, vagy tudattalan törekvése magasabbrendű létformák felé. Viszont *minden vágy szülőanyja a hiányérzet;* minden vágy valami hiányszónak elérésére, megszerzésére, valóságos vagy gondolati birtoklására ösztönzi az embert. Ezért mondható ki teljes joggal az a törvény, hogy az ember szépérezése, széplátása — végső fokon a legmateriálisabb okokra vezethető vissza, és hogy közvetlen érdek nélkül nincs szép imáalkotás.

Mindezek alapján elképzelhetetlen, hogy a primitív közösség embere szépnak találta volna a természetet, hiszen félt tőle. Ellenben szépnak találta a rénszarvast, mert ennek megszerzése mindig a testi jólétet jelentette. Amikor tehát balszerencse érte vadászatain, vagy kevesebb gyönyört nyújtó tápszerekkel kellett beérnie, — barlangja falára rénszarvast és vadászképet karcolt. A rénszarvas utáni roppant vágy megihlette, művésszé változtatta. Kezdetleges „műalkotása” segítségével újra átélte a vadászat izgalmát, az állat bekerítésének és elejtésének gyönyörét, végül a lakmározás kimondhatatlan mámorát. Materiális eredetű vágya műalkotásban testesült meg és műalkotását a többiek is szépnak találták, miért saját vágyaik kifejezésére ismertek benne. Vájjon másként történik-e ez a folyamat mondjuk a modern lírikus költeményében, amelyben megéneklí választottja csodálatos, mindenekfelett való bájait!

Természetesen mennél összetettebb és egyúttal mennél több individuumra bomló lett a társadalom, annál összetettebbé, fejlettebbé váltak az egyes ember vágyai is. A tisztavízű tengerektől a sekély pocsolyáig különböző mélységeket mutatnak a vágyak. Gourths-Mahler alatt és Goethe legfelül. Hogy miért létezhetik ugyanabban a társadalmi rendben courths-mahleri és goethei vágy egyidőben — ennek földerítése teljes mértékben a szocialista esztétika feladata. Itt már nem egyszerűen a szépérezés vizsgálatáról van szó, amelynek pusztán biológiai függvényeit más tudomány hatáskörébe utaltuk, hanem a művészetről, amely a társadalom ideológiai tényezői között igen fontos szerepet tölt be.

Mindezek alapján a szocialista esztétika feladatai a következők: 1. *A polgári esztétika bírálata.* 2. *A művészet szocialista filozófiájának kiépítése.* 3. *Az általános érvényű, objektív értékmérő felállítás.*

A polgári esztétika bírálata során a végső eredmény könnyen összesűrítendő abban a fölismerésben, hogy ez voltaképpen nem más, mint „az érdek nélkül tetsző szép” filozófiája, amelyet a filozófiai idealizmus (vagy a még divatosabb „szellemtörténeti

módszer”) szükségképpen vezetett zsákuccába. Erényei és eredményei azonban nem vesznek kárba, mert feloldott ellentéteik új irányt szabnak a kutatásnak és magasabbrendű egységük megteremtí a szocialista esztétikát.

A művészet szocialista filozófiájának kiépítése már sokkal összetettebb feladat és meglepő eredményekre vezet. Itt ki kell mutatni a művészet és az ember, illetőleg a művészet és a társadalom fejlődésének kölcsönhatását. Magyarozatát kell adni annak, hogy a művészetben, az alkotó művész tevékenységén keresztül, hogyan materializálódik a társadalom gondolat- és érzés világa magában a műalkotásban. Az viszont, hogy *az egyes műalkotások milyen mértékben segítették elő (vagy akadályozták meg) a társadalmi lét fejlődését: a szocialista műbíráló feladata, ami az általános érvényű, objektív értékmérő felállítása nélkül teljes lehetetlenség.*

Minden művészet legáltalánosabb, legalapvetőbb sajátossága az, hogy érzéseket és gondolatokat fejez ki. Pontosabban: minden műalkotás a társadalmi ember gondolat- és érzésvilágát materializálja. Általánosságban azt lehet tehát mondani: a művészet a társadalmi lét fejlődő mozgása során keletkezett gondolat- és érzésvilág társadalmasítója; hatásában pedig a társadalmi lét további fejlődésének egyik (ideológiai) tényezője. Ezért igaz az is, hogy a művészetben megtárgyasított gondolat- és érzésvilág nem önálló, minden más ember gondolat- és érzésvilágától független, hanem éppen ellenkezőleg, ettől nagyon is függő gondolat- és érzésvilág. A művészi „hatás” titka abban rejlik, hogy valamely műalkotásban kifejezett gondolatok és érzések *egy sereg más ember gondolatait és érzéseit is kifejezik.* De nemcsak kifejezik, hanem kifejezésükkel olyan gondolatok és érzelmek tudatosulását is elősegítik, amelyek addig homályosan, passzív erőként, esetleg „alaktalan” vágyak formájában léteztek az egyes emberben. Más fogalmazásban ugyanez: A művész egyrészt *újraél és újraélel* műalkotásában kellemes élményeket, tapasztalatokat, vágyakat; másrészt *formába önti, képzeletben megvalósítja a valóságban még át nem élt, de a társadalom meglévő adottságai szerint már a valóságban is átélhető vágyakat és törekvéseket,* amelyek egy meghatározott embercsoport (osztály) fontos életszükségleteivé váltak.

Ha a művészet nem egyéb, mint valóságosan átélt és elképzelt (a valóságban még át nem élt) érzelmeknek, mint tartalomnak, idealizált formábaöntése, amely ezeknek újraélését lehetővé teszi, akkor nagyjában kibontakozik az „objektív értékmérő” körvonala is. A szocialista esztétikus egy pillanatig sem tér el attól a „rög-eszméjétől”, hogy osztálytársadalomban minden művészet osztályművészet — és mégsem elfogult, mert kimutatja azt is, hogy minden értékes „osztályművészetben” *osztályfölötti elemek is vannak.* Az osztály- és osztály fölötti elemek aránya dönti el valamely műalkotás értékét. Ezért van az, hogy a rabszolgatársadalom Aischylosa (Prometheus), a hűbéri társadalom Dante ja (Divina Commedia) és a polgári társadalom Goethéje (Faust) el nem múló fénnel ragyog az „osztálygondolkodású” proletár műélvezetében is, ha már fel tudott emelkedni hozzájuk. Nem véletlen az, hogy

az elismerésekben rendkívül fukar Marx a „nagy firenzeinek” nevezte Dantet.

Az általános érvényű, objektív értékmérő (amely tehát független az egyes ember tetszésétől vagy nem-tetszésétől) teljes sikerrel felállítható. Azt kell lemérni és értékelni, ami minden műalkotásban (bármely korban jött is létre) — közös. Konkrétan: Miért értékes Goethe Faustja és miért nem értékes Courths-Mahler bármelyik regénye? A Faust mérhetetlen tudásvágya, küzdelme a létezés céljának megoldásáért — örök emberi. Faust osztályember, de vágyai és törekvései nemcsak osztályvágyak és osztály törekvések: egyetemesen emberiek is egyszerismind. Vájjon elmondható ez Courths-Mahlerről is! (Bocsánat a tudatosan használt, rikító ellentétekért, de az értékmérő legkisebb és legnagyobb „súlyegységének” megállapítására jobb példa aligha található.)

Szakítani kell az előítéletekkel és gátlások nélkül fel kell tenni a kérdést: Melyik nagyobb író, Goethe vagy Gorkij? Goethe, a polgár — nagyobb, mint Gorkij, a szocialista. Miért? Azért, mert a társadalmi lénynek, az embernek tökéletesedését Goethe gondolat- és érzelmvilága nagyobb mértékben segíti (és segítette) elő, mint Gorkij. Nem aláértékelését, hanem objektív értékelését jelenti ez, a szocialista Gorkijnak. Az azután egészen más kérdés, hogy a szocialista „osztályirodalom” a fejlődés egy bizonyos szakaszán szükségszerűen fölébe kerekedik majd a polgári „osztályirodalomnak”.

Prometheus nagy erényei meghaladott állapotban jelentkeznek a Divina Commediában. Ennek erényei és értékei a Faustban. Jönnie kell majd a szocialista műalkotásnak is, amely Prometheust, a Divina Commediát és a Faustot egyaránt magában foglalja, túlszárnyalja. Ha ez a műalkotás még nem született meg, azt kell válaszolnunk: az a társadalmi rend sem született még meg, amely ezt lehetővé tette volna. Kukorékolnak a kakasok, mert hajnalodik, de a nap még nem kelt föl, érlelő sugarai még nem töltik be hivatásukat, ámde ami késik, nem múlik.

A szocialista esztétika mint bíráló tudomány, mint a művészet filozófiájának megteremtője, mint a műalkotások objektív értékmérője, büszkén elmondhatja magáról, hogy a legnagyobb mértékben tárgyilagos. Néni kétséges, hogy ez a tárgyilagosság nemcsak az ellenfelek, hanem a barátok között is szíven talál egyeseket. Mit jelent azonban ez? Csak azt, hogy a tudománynak töméntelen, elfogultsággal, merev előítéletekkel, kóros beállítottságokkal is meg kell küzdenie. Győzelme azonban egy pillanatil sem kétséges.

Nagy általánosságban ezeket lehetne elmondani a szocialista esztétika feladatairól. Most pedig lássuk a részleteket.